

Кацуба Р. М.

кандидат юридичних наук,
декан факультету економіко-правової безпеки
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО ВПЛИВУ РЕФОРМАЦІЇ НА ЗДІЙСНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

П'ятисотліття Реформації, яке світ відзначає у 2017 році, стало приводом для переосмислення ролі феноменів просвітництва, науки, техніки, права, праці в історії людства в цілому. Для українського суспільства, яке перебуває у перманентному стані трансформацій та самоусвідомлення власної ролі у світовій історії, всебічне вивчення релігійного, наукового, конфесійного та економічного досвіду перетворення Європи постає надзвичайно актуальним. Показово, що саме 2017 року в Україні побачили світ ряд знакових наукових праць та перекладів, які напряму торкаються означеної проблематики [1; 2; 3; 4] та дають підстави під різними кутами зору побачити та оцінити безпрецедентний церковно-релігійний та суспільно-політичний рух, який назавжди змінив хід західної історії.

Для пересічного мислення притаманно ототожнювати Реформацію з антифеодальними та антиклерикальними настроями, що спричинили виникнення ідеології протестантизму. У свідомості більшості ця ідеологія виявилась надзвичайно життєдайною та витривалою, змогла століттями протистояти церковним гонінням з боку домінуючого богослов'я і, врешті, на практиці довести суспільний запит на себе: за останніми офіційними статистичними даними одна восьма частина людства сповідує саме протестантизм реформаторського типу [5]. Подібне ставлення, безумовно, має певні підстави, адже і Лицарська війна 1522 року і ряд селянських повстань, хай не були напряму спровоковані Реформацією, втім, розцінювали протестантизм як спосіб виправлення пануючого соціального укладу. Але практично всі наступні історичні події в Європі, в тому числі жахливу Тридцятирічну війну, можна вважати наслідком трансформації релігійних настроїв. Адже ідеологія протестантизму, викладена у 95 тезах – це певне одкровення для свідомості європейця XVI-XVII століття яка не знала альтернативи католицизму, для якої католицька віра була частиною, невід'ємним структурним елементом світобудови.

Часто в ході актуального аналізу історичних подій звучить думка, що тогочасні селянські спротиви і повстання проти світської влади, якими супроводжувалась Реформація, стали негативним чинником і відвернули від

цього революційного релігійного оновлення саме представників світської влади, які спочатку були його великими симпатиками. Реформація розколола європейські нації у XVI ст. за релігійною ознакою, коли одні ставали лютеранами, а інші залишались католиками. Але після придушень селянських повстань світська влада все одно швидко зрощувалась у своїх корупційних інтересах з церковною, подекуди привласнюючи її повноваження та багатства. Тобто селянські постання стали чинником перерозподілу сфер впливу у економічно панівних станах суспільства, не оптимізуючи, власне, ані тогочасну суспільну ієрархію, ані соціальне життя в цілому.

Втім, хай якими контроверсійними на сьогодні вбачаються наслідки Реформації загалом та постаті її ідеологів зокрема, беззаперечним є ліберально-просвітницька її складова. Серед найсвіжіших досліджень надбань Реформації можна виділити книгу американського аналітика і журналіста Еріка Метаксаса «Мартін Лютер: людина, що знову відкрила Бога і змінила світ», який стверджує: «всі більш пізні європейські ідеї плюралізму, релігійного звільнення, самоврядування та свободи – всі входили в історію через двері, які відкрив Лютер» [6].

Буржуазні перетворення, зростання ролі міського населення, безпрецедентний вплив на розвиток права і взагалі актуалізація феномену прав людини – все це було б абсолютно неможливим без впливу Реформації. Особливим явищем в цьому сенсі постає значуща просвітницька роль Реформації як духовного перетворення. Лютер народився через декілька десятиліть після винайдення друку та початку книгодрукування і при цьому у першій половині шістнадцятого століття третина всіх книг, що друкувались у Європі були або перекладені, або написані ним. Переклад Біблії німецькою та спровокована цим хвиля її перекладів іншими національними мовами є фундаментальним фактором національної та етнічної самоідентифікації європейців. Фактично це було не просто реформування церковної системи, це була глибинна духовна революція та процес творення власної, народної країни. Значення постаті М.Лютера для Німеччини можна порівняти із значенням Данте для Італії або Т.Шевченка для України – фактично, німецька нація формувалась та усвідомлювала себе саме через мову Лютера. Робота по перекладу Біблії стала кульмінаційним досягненням його життя – звісно, Лютер в цьому сенсі не був першим, до нього вже було здійснено вісімнадцять попередніх спроб, але саме його досвід, безсумнівно, виявився найкрасивішим, відрізнявся тонким поєднанням піднесення та простоти. Біблія у перекладі Лютера була присутня у кожній німецькій родині, почасти вона була єдиною книгою в домі і в цьому сенсі виступала осередком і навчання, і формування правосвідомості, і критичного мислення тощо (адже з текстом, написаним рідною мовою набагато простіше не лише засвоювати і визнавати норми, але й дискутувати з ними). Сам

Лютер наполягав що мірянам не потрібні священники для тлумачення Писання – вони мали стільки ж прав, скільки й духовенство для тлумачення Писання. Тому таку роль Біблії для формування світогляду тогочасних європейців можна порівняти із феноменом третього (символічного) світу Г.Сковороди, який постулював його двонатурність. В цьому сенсі Реформація актуалізувала унікальну можливість замислитись про співвідношення між ідеями та матерією, де класичний дуалізм стискається до тілесної присутності, має вагу, розмір, масу і дизайн (до речі, завдяки вражаючій співпраці Лютера та Лукаса Кранаха Старшого [7]) і, водночас, надсилає, постачає інформацію, яка допомагає свідомості конструювати світ, в тому числі і сферу правосвідомості.

Суперечливі наслідки Реформації залишили свій відбиток не лише в суспільній історії. Досить суворими були вони і для еволюції науки та права. Ці феномени людського життя надзвичайно сильно потерпали від християнської інтелектуальної традиції, втім, не можна стверджувати що Реформація мала для них цілковите прогресивне значення. Але те, як досвід Реформації змінив звичний набір історичних та культурних координат у Європі, може виступати для України невичерпним джерелом алгоритмів для запозичення стратегій або уникнення помилок на сучасному етапі реформування.

Література

1. Арістова А.В. Феномен релігійної девіації: теоретичні нариси. – К.: Інтерсервіс, 2017. – 182 с.
2. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. – К.: Дух і Літера, 2017. – 264 с.
3. Лавриш Ю. Церква у нових медіях України: проблеми і пріоритети комунікації. – Львів: Компанія «Імперіал», 2017. – 156 с.
4. Макрат А. Небезпечна ідея християнства. Протестантська революція: історія від шістнадцятого до двадцять першого століття. – К.: Дух і Літера, 2017. – 664 с.
5. Acocella J. How Martin Luther Changed the World. Five hundred years after he started the Reformation, his ideas and his ornery personality remain as potent as ever // The New Yorker. October 30, 2017 Issue.
6. Metaxas E. Martin Luther : the man who rediscovered God and changed the world / Metaxas E. – New York, New York: Viking, 2017. – xiii, 480 pages c.
7. Parker G. Reformation or Revolution? Herman Bavinck and Henri de Lubac on Nature and Grace. – Perichoresis, 15(3). – 2017. – pp. 81-95.

Логінова Г. Н.

кандидат філософських наук,
докторант УВУ, г. Мюнхен, Германия

ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ДИДАКТИКИ

Философия как и мир живет разнообразием и непредвиденностью своих возможностей. И тот, кто первым назвал философию ее именем, в семантике